

דברי תורה לפרשת ואתחנן

אסנת ברורמן שילה

ואתחנן

כג וְאַתְחַנֵּן אֶל-יְהוָה בְּעֵת הַקּוֹא לֵאמֹר : כַּד אָדֹנָי יְהוִה אֵתָּה הַחֲלוּלֹת לְהַרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-גְּדֻלָּתְךָ
וְאֶת-יְדֹת הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי-אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וְכַגְּבוּרֹתֶיךָ : כֹּה אֶעֱבְרָה-נָא
וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהַר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבֵּן

דברים ג כג-כה

וידוי.

איני צריכה להמשיך אל המדרשים המופלאים המלווים פסוקים אלו כדי לחוש את עצמתם. אפילו
לפסוקים עצמם קשה לי להקשיב. נשארתי במילה הראשונה.

ואתחנן.

כמה קשה לשמוע מישהו מתחנן. מתחנן באמת. כמה קשה לסרב כשיש בידך להיענות. אפילו בקשה
קטנה של ילד לממתק אחד יותר מידי, "וכבר אכלת", "וכבר צחצחת", "ולא בריא", אך הכאב - עולם
ומלואו ...

וכמה קשה גם כשאין בידך להיענות, ואין זו אחריותך, ובכלל, "טעיתם בכתובת" ו"אין לי", ו"זה לא
אני" ... אבל עומד אביון בפתח ומבקש על נפשו ואיזה לב אטום יאמר "לא"?¹

אפילו ילד. אפילו אביון. אבל לראות אב מתחנן? סב? רב? מלך? תחנונים ידבר רש!

מי שאינך רגיל לראותו אלא רם ונישא. מוביל, מנהיג, זקוף, חזק. מתחנן???

¹ מעשה אמיתי שהיה כך היה. לפני שנים רבות היגיעה למדרשה ביום מן הימים אשה קשת יום, ובקשה
מישהו להשיח בפניו את צרותיה. הקשבתי לה. חצי שעה. שעה. שעות. נגלה סיפור קשה שבקשים
ולא היה לי מושג איך לסייע. התקשרתי לכמה דמויות שעלו בדעתי. טיפוליות, רבניות, אחרות, ולא
מצאנו שער פתוח...ובסופו של יום, כשיצאנו מן הבניין כששתינו מותשות, אני לביתי המוגן והיא
לאסונותיה, הביטה בעיני הנבוכות, הראתה בידיה על הבניינים שמסביב, ואמרה: "אז אתם כולכם, כל
האוניברסיטה הגדולה הזאת, לא יכולה לעזור לי?"

משה רבינו מתחנן? זה שעמד מול פרעה? זה שקרע את הים? זה שפסע אל האש? זה שירד עם לוחות בידו?

ולא כחלותו פני ה' אחרי חטא העגל. כמה זקוף הוא שם. כמה גבוה. כמה בוטח. מורם מעם וכמעט מלאכי הוא מבקש על בניו כשעתידו שלו בעצם מובטח לו, והוא, מצדו, מוכן לוותר עליו...

ואין דיבור.

גם סירוב אפשר להמתיק בהקשבה. בנתינת טעם. באמפתיה, בפיוס.

וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵי רַב-לֵךְ אֶל-תּוֹסֵף דַּבֵּר אֵלַי עֲדָר בְּדָבָר הַזֶּה: פסוק כו

רבות נכתב ועוד יכתב על נעילת שערי הארץ בפני משה. עונש? ואם כן, על מה? גזירה? ואם כן, למה? חשבונות היסטוריים ומטה היסטוריים, אבל רגע לפני הפניה אליהם, מכה בי ה"ואתחנן" של מי שהוציא אותנו ממצרים, ואל הארץ לא בא.

אם ראה

מה בקש משה?

אֶעֱבְרָהנָא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה ...

ומה נצטווה לפני מותו?

עֲלֶה אֶל-הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הֲרֹ-נִבֹּ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִזְרַח אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וְרִאֵה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲזָהּ: ... כִּי מִנְגִיד תִּרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תִבֹּא אֶל-הָאָרֶץ

אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: דברים לב מט, נב

אֶרְאֶה וְרִאֵה תִרְאֶה

לא נכנס אם כן, אבל ראה!

וכך בדברי רבינו יוסף בכור שור²:

² רבי יוסף בכור שור (ריב"ש) הוא כנראה בעל התוספות רבי יוסף ב"ר יצחק מאורליאנס שבצרפת. חי בסוף האלף החמישי (במאה הי"ב). היה תלמידו של רבנו תם, וידוע בעיקר בזכות פירושו לתורה שנוטה באופן מובהק לפשט.

ושא עיניך : וראה מכאן, כי איני רוצה להשיב פניך מכל וכל.
אתה שואל לעבור ולראות,
הראיה תהיה לך ולא ההעברה, שהרי עיקר שאילתך מפני הראיה
והראה לו הקדוש ברוך הוא הכל,
דכתיב "ויראהו ה' את כל הארץ".

ובהעמק דבר :

עלה ראש הפסגה. הוכיח שאך משום טובת ישראל אינו מפיק רצון,
שהרי במה שבקשת לראות את הארץ, מלא ה' רצונו להראות לו בדרך פלא,
אבל ביאה לארץ ישראל אי אפשר לטובת ישראל:

בשניים ניהמנו הנצי"ב . ראשית , בניתוח שלא מפני חטאו נדחה משה , אלא מפני טובתם של ישראל : " שאך משום טובת ישראל אינו מפיק רצון" , "אבל ביאה לארץ ישראל אי אפשר לטובת ישראל"³ ,
ושנית שהראה לו בדרך פלאית את שרצה לראות .

ויותר באלשיך :

... . לומר הנה שתי ארצות הם ארץ ישראל התחתונה וארץ העליונה...
כי שמה לא תבוא ממש אל הארץ אשר אני נותן לבני ישראל שהיא התחתונה,
אך אל העליונה תבא בעצם כי אין מעכב...⁴.

ובפשטות ,

הן כולנו נגיע רק עד אותו מקום שנגיע. ותמיד ישאר נבו , אך אם עולים על ראש הפסגה ורואים שיש מי שממשיך , לפעמים גם מבינים למה הוא ולא אנחנו , אבל על זה נדבר בעוד שנים...

³ עניין זה דורש אכן לימוד גדול מעבר למסגרת זו , וברמז: אור החיים דברים פרשת דברים פרק א פסוק לו שאם היה נכנס משה לארץ והיה בונה בית המקדש לא היה הבית נחרב שאין אומה ולשון נוגעת בו...מעשה אם היה נכנס משה לארץ והיה בונה בית המקדש ולהשליך חמתו עליו לא אפשר כנזכר ויחר אף ה' בשונאי ישראל ויהיה כליונם במקום חורבן הבית, לזה גזר ה' בגזרת המרגלים גם על משה שימות במדבר...

⁴ כאלהיו? שסיים תפקידו כאן ועלה ברכב אש השמימה?